

ХАСНИЈА МУРАТАГИЋ-ТУНА (Приштина)

НОРМАТИВНОСТ ЈЕЗИКА „НАШЕ БОРБЕ”

Међу свим ријечима и изразима којима
можемо исказати своју мисао има само
једна која је у свему добра.

(Лабријер)

0. Почев од Панинија, који је написао прву нормативну граматику у IV вијеку прије нове ере¹, па све до наших дана, лингвистичка наука је имала нормативни карактер. Дакле, бавила се прописивањем норме, односно указивањем на то шта је правилно а шта није. Језичка норма се схвата као „регулатор анархије у језику”².

„Језичка норма у сваком језику настаје као резултат свјесног одређења за она језичка средства што репрезентују језичку стварност и мада нико нормираном језичком изразу не пориче комуникативну перспективност и социјални престиж, често смо у ситуацији да доказујемо примат норме над оним што одступа од ње и над оним што проглашавамо неправилностима које угрожавају језик и смањују ниво језичке културе”³.

Норма књижевног језика састоји се од правописне норме, ортоепске, морфолошке, лексичке и синтаксичке норме. Имамо значи нормирани језик који је утврђен по одређеним обрасцима, а „резултат је потреба једног друштва да би се остварила уједначена језичка комуникација”⁴.

Он је језик државне управе, школства, науке, умјетничке литературе (умногоме), али и језик средстава јавног информисања.

Језичка култура налаже усвајање свих граматичких норми стандардног језика. Без потпуно усвојених правописних, фонетских, морфолошких,

¹ Ф.М. Березин. *История лингвистических учений*. Москва, 1975, 5

² Ј. Баотић. *О норми и неким некодифицираним изразима у нашем језику*. – Књижевни језик, IX/1, Сарајево, 1980, 19.

³ *Наш језик у џракси*. Сарајево, 1979, 13.

⁴ М. Младенов. *Новинарска стилистика*. Београд, 1980, 65.

синтаксичких и лексичких одлика (нормално и акценатских) не може „бити потпуне језичке културе која је новинару потребна у свакодневном раду, односно у кодирању јавних порука“⁵. А основни задатак новинара је да „поруку пренесу брзо, тачно и ефикасно, односно тако да је они којима је упућена приме, схвате и разумију“⁶.

Радио, телевизија и новине данас су најраспрострањенији медији масовног комуницирања. „Њихова делотворност, успешност у комуницирању, умногоме зависи од језика којим се, као основним средством преношења поруке служе. Ти медији, опет, знатно утичу (а) на особине и развој језика којим се служе (б) на говорнојезичку културу и понашање читалаца, гледалаца и слушалаца“⁷.

Писане језичке поруке захтијевају велики напор, самоконтролу, селективну моћ и још пуно тога.

„Стварање писаних језичких порука биће олакшано ако писац познаје граматику свог језика“⁸, она је, како наводи Н. Чомски, „уређај за производњу реченица језика који је подвргнут анализи“⁹.

Лингвисти су веома заинтересовани за језик у масовним медијима, односно за исправност тог језика. Многи су још давно указали на чињеницу да „језик наших новина не задовољава, да је он још увијек пун граматичких и правописних погрешака, које се никако не могу оправдати“¹⁰.

За ову прилику анализи сам подвргла само један број „Наше Борбе“ од петка 22. септембра 1995. године (у даљем тексту НБ). Може ми због тога бити замјерено, али мислим да је то сасвим довољно с обзиром на чињеницу да за ове новине пишу углавном исти људи.

За утврђивање норме основу је представљао *Правовис српскохрватског књижевног језика* из 1960. године (као још увијек једини важећи), затим *Савремени српскохрватски језик I и II* (М. Стевановић, Научна књига, Београд, 1970), нормално и многи рјечници, приручници и стручна литература која је могла бити од користи за објашњење појединих проблема.

За језик НБ могло би се рећи да га карактерише својеврсна стабилност језичке норме. Али, не може се рећи да се ради о апсолутној стабилности. Одмах да напоменем да за све „грешке“ не можемо оптуживати само новинаре. Новинарски рукописи су лекторисани (тако би

⁵ Исто, 65.

⁶ М. Јоцић. *Испраживање језика у масовним медијима*. – Књижевни језик, XV/2, Сарајево, 1986, 150.

⁷ Исто, 149.

⁸ М. Младенов. *Новинарска стилистика*. Београд, 1980, 75.

⁹ Исто, 75.

¹⁰ Љ. Јонке. *О језику наших новина*. – Језик, 2, Загреб 1952, 50–59, као и други, углавном у часописима *Наш језик*, *Језик* и *Књижевни језик*.

бар требало да буде), па се често не може утврдити гдје гријеше новинари а гдје лектори.

1. Свакако да за словне грешке они нису криви, „заслуга“ припада коректорима. Такве грешке битније не утичу на разумљивост текста, али „коректори пропусту бријеђају аутора, обесцењују текст и понижавају читаоца“¹¹. На жалост, таквих је грешака у НБ пуно. Навешћу неке: *сицијалисти* (4), *рескринкава* (4), *сировођење* (4), *наког* (10), *чћега* (ТВ програм), *средњеведовни* (ТВ програм), *ирићивваздушне* (3), понекад се изостави и неко слово: *костайују* (3), *решењима* (2), заменом једног слова другим добија се ново значање, тако уместо *рођен* читамо *рошен* (ТВ програм).

Све наведене примјере могуће је лако реконструисати. Међутим, у неким ситуацијама остаје сумња да се не ради о штампарској грешци већ о нечем другом. Ево једног примјера:

Све што нисте били у ирилици да сазнајте о Његовој светлости гледаоци ће моћи да сазнају у овој емисији (ТВ програм). Умјесто *свешлости*, стоји *свешлостии*.

2. Преношење ријечи на крају ретка проблематично је, нарочито за текстове који се дају у ступцима. Ипак, није баш лијепо што у НБ налазимо овакво преношење: *сх-вајљиви* (2), *кра-јње* (4), *На-* (слиједи слика, па сасвим испод ње) *јцела Менсела* (14).

3. Правопис из 1960. године не садржи правило о писању арапских бројки у дужем низу. Али принуђени да их пишемо, довијали смо се како смо знали и умјели. Тако су се усталила два начина писања: ставља се тачка или се прави бјелина између три цифре које чине цјелину. Ово правило налазимо у новом Матичином правопису из 1994. И то је добро. У НБ присутна су оба начина писања. Међутим, догађа се да су заступљени у једном тексту. На првој страници у поднаслову стоји *4.000*, а у тексту *4000*. Мислим да се у једном тексту мора примјењивати само један начин.

3.1. Одвећ је познато да се тачка као правописни знак пише иза редних бројева да би се разликовали од других када се пишу арапским цифрама. Не знам како је лектору промакло следеће: *Групи од 31 оићуженог изречене су казне... Изречене су казне 44. Албанаца које оићужница шерети* (20).

4. Одступање од правописне норме (Правопис 1960) присутно је и у писању великог слова.

Тако историјске догађаје *Први и Други свейски раи* (9) пишу великим почетним словом, чак и *Средњи век* (ТВ програм). Ово прво вјероватно према ономе што налаже нови Матичин правопис, за ово друго свуда се препоручује само мало слово. У поимање историјског догађаја нећу

¹¹ В. Лазнибат. *Лектори гријеше*. – Књижевни језик, IX/4, Сарајево, 1980, 44.

улазити. Очито ту нешто није јасно. Историјски догађај је и *други свјетски рат* и *средњи вијек*. А то што је овај први трајао краће имали смо само среће. Ваља их писати на исти начин (боље малим почетним словом).

4.1. Данас смо свјedoци настанака многих државица, република и којекаквих политичких цјелина на тлу наше државе (мислим на ону велику Југославију). Све оне имају своје име. Зна се како се пишу таква имена. Међутим, новинари НБ пишу *Зајадна Босна* (3) и *зајадна Босна* (11), мисли се на западну Босну као област. Или: *За војне и политичке активности у и око Источне Славоније Барање и Зајадног Срема могло би се рећи...*(10), па у истом тексту ниже: *Судбина Срба који живе у Источној Славонији, Барањи и зајадном Срему*.

4.2. Сви знамо како се пишу имена држава, додуше само оних постојећих (и оних које су постојале). А како се пишу имена оних признато-непризнатих? Овим се проблемом ниједан правопис, како је мени познато, није бавио. Република Српска Крајина у НБ искључиво се пише великим почетним словима. Али зато дописник из Призрена је очито имао муке када је морао да помене републику коју не признаје. Написао је малим словом *рејублика Косово*, такође и њену *владу и министарство одбране*. Најлакше је огријешити се о правопис.

Упетљивање политике не само у језик него и у правопис није непозната ствар у нашим приликама или, боље рећи, неприликама. Довољно је погледати шаренило које влада када је у питању писање етнонима *Муслиман*. НБ овдје редовно примјењује важећа правописна правила, али одступа од праксе, у највећем броју наших гласила пише се малим почетним словом.

4.3. У називима новина само се прва ријеч пише великим почетним словом. Онима којима је позната судбина Борбе¹², која је у новим условима добила и ново име не желећи да се одрекне старог имена, старом имену додаје *Наша*. Зато намјерно обје ријечи пише великим почетним словима. (*Наша Борба, За Недељну Нашу Борбу ишиу II*). Значи да се правописно правило намјерно крши.

4.4. Сличну судбину имао је и крагујевачки недјељник *Светлост*. И он је постао ново-стари, сада је *Независна Светлост* (5).

Правописом се прецизира да се у узречицама и изразима именица *бог* пише малим словом. Али, из стилских разлога новинар НБ написао је: *Појравни исјий, госјодин Томић корисји и за демонсјирацију још неких његових знања из економије. За повећање производње шреба обезбедјиш услове, каже кроз повећану новчану масу. Дај Боже да га гувернер Народне банке... не чује* (8).

¹² „После покретања ликвидационог поступка над предузећем Борба д.д. 26. децембра 1994. године лист наставља да излази као Борба – ванредно издање, да би од 1. фебруара 1995. године наставио редовно излажење под именом *Наша Борба*” (19).

5. У НБ има неколико примјера одступања од правописне норме и код састављеног и растављеног писања ријечи (*најпример* [13], *ишјекако* [3], *не рејко* [ТВ програм], умјесто *на њример*, *и ше како*, *нерејко*). Има примјера у којима се поштује норма, али и нарушава. Поред *њри шом* (5) и *њришом* (2). Интересантно је да правилан и неправилан облик стоје у истом тексту: *Када режим са Пала губи, онда, на жалост, страда и недужни српски народ Нишија, нажалост, у нашој несрећи није сасвим гошво* (12).

Шаренило влада и у писању *жиро-рачуна*. Стоји с цртицом (8), што је по Правопису, али још и чешће без ње (8, 17, 19).

Мркоњић-Град се пише са цртицом. У НБ се пише и без цртице (чешће). Имамо врло интересантну ситуацију, у поднаслову једног чланка на трећој страни стоји: *Босански Срби њрошериују Муслимане и Хрваје из Добоја и Мркоњић Града*, а у тексту: *У среду је из Мркоњић-Града њрошериано...* (3).

Још је интересантније кад исти новинар, аутор два чланка, различито напише: *За део Аде-Хује* и *На Ади Хуји* (17).

Кошарку је тешко замислити без тајм-аута. У НБ пише се *шајм-ауњ* (2) и *шајм ауњ* (19). Новинари се доскора нијесу ни могли информисати о писању ове конструкције. Сад је могу наћи у популарно названом Унирековом правопису¹³.

Не вјерујем да у Удружењу књижевника Србије не разликују примјере *за шо* и *зашо*, али у њиховом писму стоји: *Да ли сје за шо да се оњкажу Међународни сусрењи ишсаца /Да ли сје зашо да се сусрењи одрже* (13).

Прилог *одока* пише се као једна ријеч, али новинар га у једном тексту намјерно одваја: *Вредностњ овдашњих форми одвајкада се одређивала „од њолишичког ока”* (10).

5.1. Чудно је и то да у НБ само основни дио ријечи стављају под наводнике и непотребно издвајају наставак. У наднаслову *Како је смењен генерални дирекњор „Цера”*, стоји како треба, али у поднаслову стоји: *После ишњрајка радника „Цер”-а* (8), исто *„Инел”-а* (16).

5.2. Скраћенице из страних језика у НБ су различито написане: *Горбачов се са много више ошњрине односи њрема НАТО него њрема својој уобичајеној „мењи” – њредседнику Јељцину* (6). Ова скраћеница је у пракси прилагођена нашем изговору, отуда се може писати НАТО, НАТО-а, НАТО-у, чиме се свакако олакшава читање.

Друге скраћенице ове врсте налазимо с наставком: *По ишњеку мандањија УНКРО-а* (10).

¹³ *Правопис срњског језика са речником*. Никшић–Београд, 1993.

5.3. Није препоручљиво, макар из естетских разлога, у истом тексту мијешати бројке и слова: *(P.K.) осуђен је на 12 година... (M.B.) на 11, а (B.P.) на осам година затвора* (20).

6. Знаци интерпункције се убрајају међу најзначајнија средства за отклањање неспоразума, мисли се прије свега на зарез. Међутим, лектори, коректори, сарадници, уредници, новинари НБ, као уосталом и у другим листовима, у његовој употреби гријеше, на примјер, не одвајају: вокатив *(Сломиће ти се глава Ђукановићу)*, апозицију као накнадно објашњење већ одређених појмова *(Маргиџа Марковић балетски солиста новосадског Народног позоришта која је основала и све време водила овај ансамбл, истиче... (18); понекад, када је апозиција уметнута, један зарез је стављен а другога нема (... рекао је Бранислав Ивковић, министар за урбанизам и председник Штаба за прихват избеглица Владе Србије на јучерашњој конференцији за новинаре (4), уметнуте дјелове реченице (Влада Србије је по речима Влашковића оценила да је пошрошња ... [8], или Екија Шелевизије Ројтер снимила [је] 18 изрешетаних шела, међу којима је било жена и деце и аутомобиле прејуна руја од мџака [3]), реченице у инверзији (Кад заврши овај рат ми морамо ојети заједно живети [4]). Не одваја се зарезом ни оно што се нарочити истиче (Он нас је довео у 19. век, извргнувши се у шовинизам у нацифашизам [9]).*

С друге стране, у НБ пуно је примјера у којима је зарез стављен тамо гдје му није мјесто *(Мора да заустави своју акцију, да не падне Бањалука [11], Како ви на то гледате, шџа сџе рекли Американцима, шџа сџе од њих чули, ван онога шџо се сојшџава за јавносџ [11], Шансу ће, шџако, по свој џрилицџ добџти млади голман Ивица Краљ [15], Трећи канал своје емисије „Тајм аутџ“, /пџетак 21,00/ и „Сцене“ /Недеља, 22,00/ уређују и воде ... [ТВ програм]).*

Због неправилне употребе зареза текст је понекад веома неразумљив *(Захџев ујућен Одељењу за финансије Скуџшџине оџшџине загубљен је, међушџим, у оџшџинској администрацији а неколико обраћања Влади Србије остало је без одговора [8]).*

7. Према неким граматичарима „када речи уз које стоји заменичко-придевски облик без покретног самогласника почињу истим или сличним сугласником којим се завршава тај облик, овај је боље узимати с покретним самогласником <...> хармоничности ради у изговору”¹⁴. Међутим, ово правило никад није било тако чврсто¹⁵. Пракса га не потврђује. У НБ сасвим је обично *самог главног града* (2), *на шџом месџу* (4), *срџског грађанског* (11).

8. НБ је позната по томе што истовремено објављује текстове ћирилицом и латиницом, као и текстове писане различитим изговором, екавским и ијекавским. Ипак, морам нешто и овдје да прокоментаришем. На 4. страни дата су два чланка у којима се наводе ријечи др Бранка

¹⁴ М. Стевановић. *Савремени срџскохрватски језик*. I. Београд, 1970, 150.

¹⁵ Исто. 150.

Радуловића, у једном стоји да је рекао: „Успостављање савременог економског система у Црној Гори ЛСЦГ види у **промени** његовог стања”, а у другом, „Др Радуловић је <...> изричито затражио да се <...> снимају **двучени дјелови текста**” (4). Дакле у једном екавски, а у другом ијекавски облик.

НБ и интервју Мирка Пејановића, председника Српског грађанског Вијећа БиХ, даје на „екавском”. Поуздано знам да говори ијекавски, а и испод апела овог Вијећа стоји да га је потписао **председник Мирко Пејановић**. Недопустиво је „превођење” са једног изговора на други.

9. Они који се слијепо држе само Правописа могу о неким појавама погрешно судити. У Правопису (1960) налазимо само *штошњак*, нема ријечи *штошинак*. Могло се схватити да је само први облик правилан. Али у Речнику МС и МХ налазе се обе ријечи, чак се код ријечи *штошњак* упућује на *штошинак*, дајући јој предност. У НБ стоји само *штошинак* (18), што у сваком случају није неисправно (Униреков правопис има оба облика).

9.1. Сложеница *средњошколац* је једино правилан облик, у НБ стоји *средњешколац* (ТВ програм).

10. Именица *новине* 'дневни лист' употребљава се искључиво у облику множине, у НБ стоји и у јединици: *Резултати говоре да су читаоци „Наше Борбе” знатно вернији читаоци него што су то читаоци неке друге новине. Или би можда било исправније рећи да читаоци „Наше Борбе” редовније него оштри доулазија читају „своју” новину. Ако читају новину, они је у двојрећинској већини читају редовно* (16).

Очекујем да ће неко од толиког броја читалаца примјетити да „њихова новина” има више страна.

11. У НБ налазимо и овај примјер: *Због тога, претшло је неколико ошности* (3), а наводе се само четири примјера.

То је у супротности с оним што стоји у Граматици М. Стевановића (*Савремени српскохрватски језик I*, правило 297/а), али је сасвим у складу с оним што налазимо у пракси: преовладава конструкција са прилогом.

12. У потенцијалу облици *бих*, *бисмо*, *бисте* не смију се (бар још увијек) замјењивати са *би* иако у говорном језику преовлађује потенцијал са *би*, има га и у говору појединих књижевника, у дневној штампи¹⁶, има га и у НБ (*Не памтимо када је наша најбоља селекција одиграла једну међународну утакмицу у чуднијој, рекли би „веселијој” атмосфери него што је била ова* [15]).

13. Граматичари захтијевају да се између израза *без обзира* и ријечи која слиједи увијек умеће *на то*. У пракси се *на то* врло често изоставља

¹⁶ М. Стевановић. *Језик у дневној штампи*. – Наш језик, н.с., XVII/4, Београд, 1969, 183.

због гломазности¹⁷. Ту праксу примјењује и НБ (*И Грци без обзира ишло су били шек седми на њрвенстиву у Ајини имају своју шансу за њојравни* [14]).

14. У многобројним радовима о језику наше штампе говори се и о томе да се наши новинари веома често служе стереотипним изразом у *вези шого* и „никако да се <...> ослободе те везе с допуном у генитиву и замене је везом с обликом инструментала и предлогом с испред њега“¹⁸.

У НБ су се неки новинари тога ослободили, али им други исправљају текстове, „натурају“ оно што нису написали. Знамо да наслове, поднасловe и наднасловe дају углавном редакције. Збуњује чињеница да баш у њима налазимо то да, извлачећи поједине дијелове из нечијег текста, понешто исправе, и то погрешно. Тако у писму краљевачких синдикалаца тачно стоји „у вези са ѡрансформацијом“ а у поднаслову „у вези ѡрансформације“ (18). Значи ли то да су синдикалци писменији од новинара? Очито да лектори НБ ово не исправљају јер оваквих примјера има више.

15. М. Стевановић је још одавно констатовао да „као стихија захвата наш језик, у првом реду језик дневне штампе, заједно са говорним језиком градских средина, употреба акузатива односних заменица м., па и ср. рода у облику генитива, и када се односи на неживе појмове, као када се тиче појединих живих бића“¹⁹.

Ова стихија захватила је и НБ (*У шом случају имаћемо загробни мир, онај на кога су ваљда рачунали* [9], *На шайети се износи „идејно промашени“ шексти на кога су ѡжаревачки вејтерани <...> осули дрвље и камење* [13], *То неће бити на основама равнойравности него <...> „грубог сјорјског ѡритииска“ ѡрема свом ѡрчетиу Македоније, кога је добила ѡсле балканских рашова* [5]).

16. Предлог *исјред* употребљава се у значењу предлога *место*, односно предлошког значења у *име*. Граматичари дају предност предлогу *место* и у *име* с генитивом над везом предлога *исјред* с генитивом, због чешће употребе. Али у НБ стоји: *Исјред Удружења грађевинара Србије <...> изнео [је] захтјеве ујућене надлежнима* [17]. Чешћа употреба овог предлога у оваквим контекстима недопустива је и због добијања другачијег значења. У конкретном примјеру може се схватити (да није ширег текста) да је захтјев изнесен испред зграде која је власништво грађевинара (мјесто).

17. У НБ може се наићи и на необичну (неправилну) предлошко-падежну везу, као на примјер: *Они знају, као ишло и ми на левици знамо, да левица на власти <...> шверцере склања са власти* (11). Необична је употреба инструментала с предлогом за у следећој реченици: [*Радикали су*] *акламацијом усвојили захтјев за сменом Милошевића, укидањем блокаде на Дрини и*

¹⁷ И. Клајн. *Како се каже: Речник језичких недоумица*. Београд, 1981.

¹⁸ М. Стевановић. *Оглед о неким недосћацима језика дневне штампе*. – Наш језик, XXIII/1–2, Београд, 1977, 64.

¹⁹ М. Стевановић. *Језик у дневној штампи*. – Наш језик, XVIII/4, Београд, 1969, 184.

расписивањем нових избора (2). Инструментал с предлогом за јавља се и код допуна глагола, односно глаголских именица којима се означава расположење, стремљење за чим²⁰, међутим овдје више одговара акузатив, јер акузатив и предлог за казују коме је нешто намијењено или усмјерено²¹.

Рекција глагола *дискушоваћи* захтијева допуну у локативу с предлогом *о*, у НБ с овим глаголом стоји допуна у акузативу: *Двојица државника су у шоку разговора посебно дискушovali деџале* (1).

18. Неслагање међусобно повезаних дјелова реченице (конгруенција) често нас приморава да текст више пута читамо како бисмо га разумјели: *Бронзана медаља са Првенства Европе у Атини донела је југословенској одбојкашкој репрезентацији много комплимената <...> њачније „зарадила“ је само директан њасман за следеће првенство у Холандији. За сва остала надметања налазе се „у бубњу“* (14).

Предикат се односи на репрезентацију, на једнину, то значи да треба да стоји *налази се* (репрезентација).

19. Реченице су подијељене паузама на изговорне цјелине у зависности од синтаксичких односа међу ријечима у реченици. Од мјеста енклитике зависи често и смисао цијеле реченице. Енклитички облици помоћног глагола и повратне замјенице истичу везу с предикатом оних дјелова реченице после којих стоје. Због свега овога не би требало да има у НБ и овако написаних реченица: *Мора се знаћи да наши производи у садашњој бесџарици се њешко продају* (8).

20. Ред ријечи и реченица мора бити такав да ономе коме се преноси порука буде све јасно. У НБ ред ријечи је понекад толико нелогичан да се стварно не може знати шта се хтјело рећи, на примјер: *„Прометјови“ радници сџављају в.д. директјора на душу да је с ѡривајним фирмама склајала уговоре који су шџетјили ѡредузећу* (17).

Или: *Дерек и Крис се наћу на крову фабрике ојкољени ѡлицајцима. Дерек гледа како Крис ѡуца, ранивши једног и убивши другог ѡлицајца* (ТВ програм). Ко је ранио, односно убио полицајце?

Очито је писац ових редова изгубио из вида чињеницу да се глаголским прилогом прошлим означава радња која се извршила прије радње која се казује предикатом, односно управним глаголом реченице, што се из ове реченице не може видјети. Њим се ређе казује радња која се врши истовремено са радњом главног глагола или послје ње, али и истовременост, међутим, у наведеној реченици се то није хтјело рећи.

Реченица може бити у правописно-граматичком погледу сасвим коректна, али ипак нејасна због реда ријечи.

²⁰ М. Стевановић. *Савремени срјскохрвајски језик*. II. Београд, 1970, 464.

²¹ Исто. 429.

Пробе ради једну реченицу из текста *Ушојија о свету без дискриминације* дала сам многим својим пријатељима да прочитају. Сви су је погрешно разумјели. Зашто? Ево те реченице: *На конференцији је, по званичним извештајима, поштовала и делегација коју је предводила председница Савеза жена Југославије Брајислава Морина, а у њој се налазила и Маргит Савовић, републички министар за људска права и националне мањине* (10). Они који су читали ову реченицу губили су из вида именицу *делегација*, па је било боље да се заменица у њој, у другој зависној реченици, замијени именицом *делегација*. Сви су схватили да се госпођа Савовић налази у госпођи Морина. Неки су реченицу духовито коментаришали да новинари боље виде од „ултразвука“.

21. Не може се рећи да су понављања некаква одступања од норме, понекад су неопходна, као у претходној реченици. Али у НБ постоје и таква понављања која „угрожавају стил“. У НБ стално се понавља да је неко нешто рекао или нагласио. У чланку *Решење до краја године*, на примјер, имамо да новинар један пасус заврши са „рекао је Били“, а сљедећи почиње са „Он је рекао“ (3).

22. Овдје морам нешто рећи и о усложњавању језичког израза. То је карактеристично за све наше медије. Тако у НБ уместо *продавница* каже се *продајни објекат* (17), не учествује се већ се узима *учешиће* (6), уз *упошребу силе* мијења се уставни поредак, а не *силом* (20), *сукоб је на релацији* (15), а не *између*.

Ту је и „*покушај ашеништа*“ (ТВ програм), иако многи сматрају да је плеонастичан. У *Лексикону страних речи и израза* (М. Вујаклија, Београд, 1980) стоји да *ашеништа* значи *покушај убиства*. Мислим ипак да *покушај убиства* није погрешан spoj, јер се страна реч *ашеништа* у нашим условима везала само за убиство, а да стране ријечи добијају ново значење у другом језику није непознато.

23. Чињеница да се новинарски стил одликује кратким реченицама, неким се не допада²². Напротив, мислим да је то боље него „километарске“ реченице, којих у НБ има много. То значи да се не води много рачуна о „принципу економичности“. То могу потврдити и друге појаве у НБ. Не скраћује се ни оно што је уобичајено: свуда се пише *иакозвани*, врло често пуна имена уместо скраћеница (на 11. страни у цијелом тексту Српско грађанско вијеће, а само на крају СГВ).

Све су то „ситнице“, али их износим из једног другог разлога. У НБ се понекад изоставља реченични члан који је битан за разумијевање поруке (*Ове године је одзив много бољи, оцењује госпођа Рајчић, изразивши жаљење што није одговорио нико од колега са просјора бивше Југославије* [13]). Не може се знати на шта то колеге нису одговориле.

²² М. Младенов. *Новинарска стилистика*. Београд, 1980, 24.

Не видим да се много скрађује текст оваквом реченицом: *У среду је из Мркоњић-Града йроштерано 442, а из Добоја 435 људи* (3).

24. У НБ има и доста нелогичних веза: *Будући сйаишус самог главног града, иначе и даље йредсйавља засад нерешиву йрејреку* (2), *Задовољни смо шшо су се хрвайске шрује заусйавиле и йовлаче се* (1).

Исто је, али није добро када се у исти кош ставе проценти и разломци. У НБ пише: *Педесет одсшо йримају лекари који раде на сйрашју а другу йоловину осйшали лекари одељења* (18).

И да закључим. У НБ, као што се могло видјети, присутна су одступања која се не разликују од оних у другим новинама. Значи да се неке језичке појаве које норма не признаје упорно одржавају и поред вишедеценијског указивања на њих.

Намеће се питање да ли лингвисти пружају отпор промјенама које су ипак присутне у нашем језику, а не уклапају се у традиционално поимање правилног језика.

Принцип еластичне стабилности се не смије заборавити. „Висок степен распрострањености некодифицираном изразу отвара могућност да постане саставни дио нормираног, стандардног језика“²³.

Ако циљ нормирања није да спречава да се у језику дешавају промјене, онда неким појавама толико присутним ваља признати статус норме. То је једноставније рјешење од непрекидног увјеравања да се нешто коси са нормом.

Hasnija MURTAGIĆ-TUNA

LA NORME DU JOURNAL QUOTIDIEN „NAŠA BORBA“

Resumé

L'analyse d'orthographe du journal quotidien de „NAŠA BORBA“ montre quedans ce journal les memes fautes reviennent constamment sur lesquelles des explorateurs precedents ont montrées en étudiant d'autres journaux. Il y a une question ouverte s'il faut insister plus loin sur mode d'emploi de quelques constructions qu'on repousse de plus en plus de la langue des moyens de l'information publique. Cependant, en égard au fait qu'on travaille sur les journaux en peu de temps, il est normal qu'on renonce á l'ortographe. Quand même, toutes les fautes de l'orthographe on ne peut pas tolérer. Les journalistes doivent se comporter avec un respect obligé envers l'ortographe. Ils influencent sur ceux qui apprennent la langue ou à travers les journaux en contrôlent son savoir.

²³ J. Баотић. *О норми и неким некодифицираним изразима у нашем језику*. – Књижевни језик, IX/1, Сарајево, 1980, 27.

